

Vrij om te vieren

VPW Nederland

Beroepsvereniging van r.-k. pastores

Vooruitblik

De redactie vroeg me terug te kijken op de afgelopen vijf jaar dat ik voorzitter van VPW Nederland ben geweest. Ik meen dat het vijf roerige jaren zijn geweest voor de Kerk in Nederland, voor (parochie)pastores en ook voor de VPW. Maar ik wil graag lijnen doortrekken naar de toekomst. Pastores zijn gaan samenwerken in (grotere) teams, een ontwikkeling die nog gaande is en gepaard gaat met het samenvoegen/fuseren van parochies. Het in teams leren samenwerken, met uiteenlopende karakters en visies, is een leerproces (geweest). Veel parochiepastores zitten nog midden in dit proces. En toch (zeg ik uit eigen ervaring) is het in teams samenwerken een zegen. Het maakt je minder kwetsbaar, minder eenzaam en het werk kan verdeeld worden al sta je wat verder af van de parochianen. Want laten we er geen doekjes om winden, het samengaan van parochies is in de eerste plaats een verstandshuwelijk. Teruglopende financiën en kerkelijke participatie nopen hier toe.

De komende jaren zullen veel kerken sluiten (aan de eredienst worden onttrokken) en ook de werkgelegenheid zal afnemen, vooral voor (bezoldigde) diakens en pastoraal werk(st)ers. Waar voorheen veel vacatures waren, is de instroom nu sterk gelimiteerd. Anderzijds is de uitstroom van katholieke theologen (van de erkende ambtsopleidingen) ook gering. Dit is een punt van grote zorg. Voor jonge mensen is de klassieke theologie en het beroepsperspectief onvoldoende aantrekkelijk. Daarnaast probeert een deel van de pastoraal werk(st)ers die nu nog in parochies werken een baan te vinden in het categoriaal pastoraat (waar ze overigens concurrentie ondervinden met afgestudeerden van tal van andere opleidingen).

Het pastorale personeel in parochies is tussen 2003 en 2011 met ongeveer 20% afgenomen, zowel priesters als pastoraal werk(st)ers. Die afname komt de komende jaren in een stroomversnelling. Om pastoraal personeel, dat uit eigen beweging of noodgedwongen de parochies zal verlaten, te begeleiden zal de VPW (in samenwerking met de bisdommen) initiatieven nemen om tot een goed uitstroombeleid te komen.

Voor de achterbijvers, werkzaam in het parochiepastoraat, zal een moeilijke en uitdagende periode aanbreken. In een krimpende organisatie met steeds minder middelen adequate zielzorg en dienstverlening blijven bieden en vernieuwende activiteiten ontwikkelen en aanbieden. Dit stelt eisen aan de veerkracht van pastores en aandacht voor nascholing. De VPW als beroepsvereniging heeft hier zeker een taak.

Een dreigend gevaar voor wat de VPW kan betekenen is dat het aantal leden door een ondergrens heen zakt. Waar die grens precies ligt is nu niet te voorspellen, maar de prognose is dat de VPW de komende 5 tot 10 jaar voldoende kracht heeft om een goede beroepsvereniging te blijven. Rest mij jullie als leden aan te sporen op de ingeslagen weg voort te gaan en ook inzet te hebben voor de beroepsvereniging.

Niels Morpey

INHOUD

In november 2012 vond er in Abdij Koningshoeven een symposium plaats over het gebed in de parochie. De organisatoren verwachtten een dertigtal mensen. Er kwamen er 120. In de afsluitende publicatie van het project “Geestelijk Leiderschap” van de VPW reageerden veel mensen heel positief op het verhaal van Pierre Valkering over het gebed in de parochie.

Door deze beide voorbeelden vroeg de redactie van VPWinfo zich af: welke – andere – vormen van liturgie hebben zich in de afgelopen jaren ontwikkeld naast eucharistie en woord/communievieringen? Vijf voorbeelden passeren de revue.

Elly Bus – Linssen bijt de spits af met een vesperviering. De klassieke vesper inspireerde tot een eigen vorm die aansluit bij de aanwezige kerkgangers. Elly Lemmen heeft inmiddels een aantal jaren ervaring met een Thomasviering. Ze beschrijft het proces om tot zo’n viering te komen. In Vlaardingen is Kees Koeleman de aanjager van de ‘Anders dan anders’-vieringen, waar bij hedendaagse popmuziek de rode draad vormt. Frank de Heus speelt, bidt en zingt met de jongsten voor Gods aangezicht in de Kleuterkerk. Lidwien Meijer beschrijft hoe in Rotterdam de jongerenontmoeting van de broeders en zusters van Taizé in 2010-2011 hebben geleid tot wekelijkse Taizévieringen. In het reflectieartikel thematiseert Andries Govaart de praktijkverhalen en stelt een aantal kritische vragen, die de lezer aan het denken zet.

DE PRAKTIJK

- 4 Een aangepaste vesperviering**
Elly Bus-Linssen
- 6 Thomasviering in de Liemers**
Elly Lemmen-Vliegen
- 8 ‘Anders dan anders’ in Vlaardingen**
Kees Koeleman

- 10 Kleuterkerk in de Franciscusparochie**
Frank de Heus

- 14 Taizé, wekelijks in Rotterdam**
Lidwien Meijer

DE REFLECTIE

- 16 Vrij om te vieren**
Andries Govaart

Wegens succes herhaald

- 12 Training Geestelijk Leiderschap**

DE RUBRIEKEN

- 13 Gelezen**
Liedboek
Zingen en bidden in huis en kerk.
Ko Joosse
- 19 Pastor en internet**
Van bolletje naar printer.
Matthé Bruijns
- 20 Nieuws uit de VPW-en**
Jan Franken
- 24 Rob Lijesen**
W-E-D-E-R-O-P-B-O-U-W-
A-R-C-H-I-T-E-C-T-U-U-R!

Een aangepaste vesperviering

Op initiatief van een liefhebber van gezongen psalmen, een voormalig koordirigent, werden er in de parochie Christus' Hemelvaart en de H. Joseph in Sittard in de Veertigdagentijd of in de Advent op zondag soms vespervieringen georganiseerd. Samen met de pastoraatsgroep dacht Elly Bus-Linssen na over vervolg in een andere opzet.

Ontstaan Naast de eucharistievieringen op zaterdag en zondag is er ook altijd een eucharistieviering op woensdagavond in onze dagkapel. Onze pastoor gaat daarin voor. Het leek ons een goed idee, ook met het oog op de toekomst, als er ooit geen priester meer beschikbaar zou zijn, om de eucharistieviering op woensdag één keer per maand te vervangen door een vesperviering. Sinds september 2009 is er nu, met uitzondering van de vakantiemaanden juli en augustus, steeds een vesperviering op de derde woensdag van de maand om 19.00 uur. Overigens zijn er in de parochie daarnaast nog meer soorten vieringen, maar dat gegeven blijft in dit artikel buiten beschouwing.

We hebben een kleine werkgroep gevormd: ik maak de opzet van de viering. Een ander maakt het liturgieblaadje. Met een organist en enkele vaste bezoekers die wat vroeger aanwezig zijn oefenen we voor het begin van de viering de liederen.

Een vesper, is dat wel wat voor ons? Sommige parochianen kenden het fenomeen vesperviering van vroeger. Past een vesper wel bij onze parochie? Misschien niet precies zoals deze in het getijdenboek te vinden is. Er is daarom gezocht naar een vorm die wat dichter bij de parochianen staat. Tegelijk blijven er wel belangrijke elementen van de vesper bewaard.

In onze dagkapel kunnen ongeveer 45 mensen zitten. We draaien de stoelen een kwartslag, zodat we links en rechts van het pad met het gezicht naar elkaar toe zitten, zoals bij het koorgebed in de kloosters vaak het geval is. Een grote kandelaar met twee kaarsen staat tussen ons in.

Er wordt een liturgieblaadje gemaakt met alle teksten er op. Belangrijk is dat de aanwezigen zo goed mogelijk kunnen meedoen, dat we het samen doen. Er is geen voorganger, wel heet ik zelf de mensen welkom en leid ik het geheel. Meestal duurt de viering een half uur.

Opbouw van de viering Onze viering kent geen drie maar twee psalmen. Eén wordt gebeden: de strofen worden afwisselend door de mensen links en rechts van het middenpad gesproken. De andere psalm wordt samen gezongen. Verder krijgt elke viering een thema mee, dat gebaseerd is op een Bijbellesing. De lezing is meestal de eerste lezing van een dag van de betreffende week, dus passend in de liturgische tijd.

Elly Bus-Linssen

50 jaar, pastoraal werkster in de parochie Christus' Hemelvaart – H. Joseph in Sittard.

DE PRAKTIJK

We beginnen met een gezamenlijk openingsgebed en een lied. Op twee momenten in de dienst, ergens aan het begin en aan het einde, lezen we samen een korte tekst ter verwerking van het thema: een gedicht, een stukje uit een verhaal, meditatie of betoog. De Bijbellezing en de voorbede worden vanaf de eigen plaats door een kerkganger gelezen. Er zijn twee lange stiltemomenten. De eerste stilte introduceer ik na de Bijbellezing met enkele woorden over het thema. Het tweede moment is na de voorbede. Er is dan ruimte voor persoonlijke intenties, uitgesproken of in stilte herdacht. Daartoe roep ik de aanwezigen ook op. De namen van de overledenen van de voorafgaande maand worden door mij genoemd; nabestaanden worden speciaal voor deze vespervieringen uitgenodigd. Na de voorbede volgt een Onze Vader en soms op initiatief van een vaste bezoeker een Weesgegroot. De Lofzang van Maria is in onze praktijk een bekend Marialied. Dit zingen we na de eerste stilte, vóór de voorbede.

In een slotgebed vragen we om zegen en we sluiten af met nog een lied.

Voor wie? Er is een kleine kern van vaste bezoekers: de werkgroep, onze pastoor en ik en zo'n vijf tot tien parochianen die specifiek voor de vesper komen. Daarnaast soms kerkgangers die elke woensdag komen voor de eucharistie en op de derde woensdag dan toch maar meedoen in de vesper. Tenslotte de nabestaanden van de overledenen van de periode voorafgaand aan deze vesper. Deze groep kan klein of groot uitvallen. Soms zijn er weinig uitvaarten geweest of hebben nabestaanden geen behoefte aan een vesperviering. Maar ook kan het voorkomen dat er vanuit deze groep genodigden zoveel bezoekers zijn dat de dagkapel helemaal gevuld wordt. Vooral in dit laatste geval of als mensen onwennig tegenover stilte staan blijkt het lastig om de stiltemomenten stil te houden. Dan gaan we sneller verder met de viering.

Een rustpunt in de week Wat is nu de waarde van een dergelijke viering? Belangrijk lijkt mij vooral het meditatieve karakter. Er is zang en gebed, er is stof tot nadenken en er is stilte, die rust geeft en goed doet. Zowel het gebed van empathie als het expressieve gebed heeft er een plaats. Wie mee bidt met de psalmen proeft de voorgegeven woorden en ontdekt geleidelijk daarin meer diepte en betekenis, ook voor het eigen leven.

De waarde van vesper lijkt me vooral het meditatieve karakter.

Tegelijk maakt de ruimte die er is om zelf met eigen woorden een intentie te formuleren, mensen bewust van waar ze zelf voor willen bidden. Sommige van de vaste bezoekers waarderen deze mogelijkheid zeer. Anderen vinden de thematische teksten erg mooi of benoemen de intieme sfeer van de viering. Maar ook vaak verlaten (eenmalige) bezoekers de dagkapel weer zonder verder commentaar en dan weet ik niet wat ze ervan gevonden hebben.

Persoonlijk vind ik de voorbereiding erg fijn om te doen; het zoeken naar steeds weer een andere lezing en thematiek, bijpassende psalmen, teksten en liederen bevordert de eigen verdieping. De viering zelfervaar ik als een rustpunt midden in de drukke week. Daarnaast voel ik bij onze aangepaste vesperviering tevens een band met de traditie. Dat de vorm ervan een beetje anders is geworden, maakt daarbij voor mij geen verschil: ook wij geven stem aan de biddende gemeenschap.

Thomasviering in de Liemers

In 1987 was de eerste **Thomasmesse** in Helsinki en vandaag de dag zijn overal in wereld **Thomasvieringen**. Ook in Zevenaar: vanaf maart 2003 is er een oecumenische Liemerse versie, georganiseerd en voorbereid door de werkgroep Thomasvieringen de Liemers. Pastoraal werkster Elly Lemmen ondersteunt deze groep.

De werkgroep We begroeten elkaar als vrienden, leden van deze werkgroep en ik. We steken de Thomaskaars aan en volgen in het kader van het thema van de eerstkomende viering (*Even stil staan*) op papier een labyrint. Een potlood stukt. Het verhaal raakt. De naam van God klinkt. Ik laat het werk en neem de tijd. Ik voel zorg om elkaar. Ook later bij het zoeken naar woorden om anderen deelgenoot te maken van wat beroert in een muziekstuk, gedicht, foto, of juist om een idee, lied of tekst, af te wijzen, proef ik dezelfde verbondenheid. De vraag klinkt hoe het zal zijn voor onze gasten. Ieder krijgt ruimte om persoonlijke talenten, vragen en twijfels te onderzoeken en te ontwikkelen. Dit is een vorm van gaven gericht werken. Ook mijn eigen spiritualiteit zoekt zich hier een weg. Op posters en persberichten laten we zien wat we beogen: Deze vieringen zijn voor iedereen: voor twijfelaars met verlangen en voor gelovigen met vragen. Het voorbereiden is 'vieren op maat', zoiets als liturgie van onderop. Mijn taak is om een pastoraal oogje in het zeil te houden én te zorgen dat er gewerkt wordt. Spannend: wie geef ik wel en wie niet de ruimte? Subgroepjes werken onderdelen uit. Ieder doet waar hij goed in is. Zo is er de website, een powerpoint die het thema duidt, creatieve verwerking, teksten, publiciteit. Af en toe schuiven 'gastwerkgroepleden' aan: soms van het koor of van het diaconale doel waarvoor we tijdens de viering collecteren. Juist hun inbreng daagt uit: "Wat

zijn voorbeden?", "Laten we een danspaar vragen", "Waarom lichtjes bij het tabernakel?". Al houdt het mij fris, het vraagt intense aandacht en veel tijd. Het is niet goed, wel gemakkelijk, dat patronen zijn ontstaan en dat de christelijk gelovige achtergrond van enkele werkgroepleden een kader biedt.

Zaterdagmiddag We bespreken het draaiboek. Twee tieners (maatschappelijke stage) helpen mee de kerk in te richten. De gekoppelde stoelen zijn lastig. Hoe houd ik de koster van de H.Andreaskerk in Zevenaar te vriend? We eten samen. Voor mij is dit een essentieel uurtje. De Thomaskaars gaat aan. Het gesprek gaat over persoonlijke ervaringen en over de spanning hoe het zal gaan. Ik mag dat alles in woorden voor God neerleggen. Op zo'n middag viert de werkgroep met elkaar wat ze haar gasten gunt.

Vieren in de kerk De Thomaskaars gaat mee. Vanaf 18.30 uur is er muziek en zang door een koor uit de regio. Muziek en liederen maken ontvankelijk. De kof-fiegroep zet alles klaar. De werkgroep steekt lichtjes aan. De sfeer is open, gastvrij, warm, huiselijk en gezell-

Elly Lemmen-Vliegen

58 jaar, pastoraal werkster in de parochie HH Vier Evangelisten (Duiven e.o.) en begeleidster van de werkgroep Thomasvieringen de Liemers.

DE PRAKTIJK

lig. In december zijn buiten de vuurkorf en de midwinterhoornblazer. Twee mensen verwelkomen gasten. Er zijn altijd mensen voor het eerst. De liturgische schikking valt op. Ik krijg ruimte om als pastor present te zijn voor de gasten. Dan is er stilte. Heerlijk. Ieder werkgroeplid kan teksten uitspreken, bidden of andere taken doen. We kiezen hiervoor om het laagdrempelig te houden, iedereen mag meedoen. Ik ben trots als iemand uit het hart spreekt bij het verbranden van de 'klaagbriefjes'.

Een cd-lied duidt het thema. Stagiaires brengen licht van de Paaskaars naar de Thomaskaars. Hartelijke woorden van welkom klinken. De inleider haalt een Bijbelverhaal aan. Ik hecht daar aan.

Bij het zoeken naar woorden om anderen deelgenoot te maken proef ik verbondenheid.

Er zijn drie karakteristieke momenten: de uitbeelding van het thema, de Heilige Chaos en de Agapè. Bij de uitbeelding van het thema ballast en bagage kwam Jan binnen met een rugzak vol stenen: wat neem je mee op je levensweg? Hij vertelde over zijn pelgrimage, hoe ballast verdween en hij met bagage thuiskwam. Later legden gasten hun stenen bij de IJssel. Ik voel voldoening als het na de viering doorgaat.

Het kwartier Heilige Chaos begint met de klankschaal. Mensen gaan naar de 'bidplekken'. Ze schrijven een voorbede en stoppen 'klaagbriefjes' in de muur, die we later in de viering, ongelezen, aan het vuur toevertrou-

wen. Er is de creatieve tafel, niet alleen voor de kinderen. De beelden op het scherm raken intens. Er is informatie over het diaconale doel. Vóór de collecte zal een vrijwilliger vertellen wat hem bezielt om juist daarvoor actief te zijn. Ik steek een kaars aan bij het beeld van Maria. Mensen vertellen me hun zorgen. Een enkeling wil samen bidden. Ik help om woorden te vinden, houd handen vast. Ik laat het bij een gebed om zegen. Het ontroert mij. De Heilige Chaos eindigt als het koor gaat zingen.

Dan is het tijd om samen te delen, eerst in het diaconale moment, dan in de Agapè. Iedereen is welkom in de kring. Ik houd in de gaten wie niet komt: moet ik daar nu iets mee? Later? De werkgroep reikt brood en druiven(sap) aan terwijl de voorbeden klinken. Een kippenvelmoment: wat ik hoor, is zo concreet het gebed van de mensen in deze kring. Ondanks de anonimiteit voel ik intense verbondenheid. We bidden het Onze Vader, deze keer de oecumenische versie.

De viering eindigt als de stagiaire de Thomaskaars in de koffiehoeck zet bij het Thomasboek, waarin een enkeling iets schrijft na afloop. Na de koffie nemen we afscheid van de gasten. Sommigen helpen opruimen. De werkgroep praat even na. Dan ga ik moe maar zeer voldaan naar huis. Een paar dagen later is de evaluatie en gaan we verder: op weg naar de volgende viering... omdat we er zelf zoveel aan beleven, ook nu het aantal gasten is gedaald tot ongeveer 60.

Op onze website is meer informatie te vinden, complete vieringen, beeldmateriaal en mijn afstudeerscriptie over de Thomasviering:
www.kerkenzevenaar.nl

'Ander dan anders' in Vlaardingen

Op 14 april jongstleden is in de Pax Christikerk te Vlaardingen voor de zevende keer een 'Anders dan anders'-viering gehouden. Pastoraal werker Kees Koeleman stond aan de wieg van deze vieringen en was er vijf van de zeven keer als voorganger bij betrokken.

Popmuziek De 'Anders dan anders'-vieringen zouden er nooit gekomen zijn, als de leden van het liturgisch be- raad zich niet hadden afgevraagd wat de jeugd be- weegt. Ruim een jaar (2010) heeft deze vraag op de agenda gestaan. Over één ding waren we het snel met elkaar eens: in het leven van jongeren neemt popmu- ziek een niet weg te denken plaats in. Popmuziek is voor jongeren het medium bij uitstek om zich te uiten en om zich erin te herkennen. Veel popsongs bezingen herkenbare thema's uit de leefwereld van jongeren, zoals liefde, vriendschap en eenzaamheid. Bovendien komen in zeker 15% van de popsongs zingevingsvragen en religieuze thema's voor.

Kan popmuziek in de liturgie? "Ja", zullen veel jongeren zeggen. Maar kun je dan nog wel spreken van liturgie? "Nee", zullen sommige ouderen antwoorden. Het litur- gisch beraad formuleerde de conclusie dat er voor pop- muziek binnen de liturgie ruimte zou moeten zijn. Ik deelde deze conclusie van harte. Een combo, bestaande uit een zanger, toetsenist, saxofonist, drummer, mond- harmonicaspeler en basgitarist, werd bereid gevonden om te zingen en te spelen.

Anders Niet alleen de zang is trouwens anders dan anders. Er zijn wel meer verrassingen. Die zijn te dan- ken aan de groep (vooral jongeren) met wie ik de 'Anders dan anders'-viering(en) heb voorbereid. Zo zijn er niet alleen zitstoelen maar ook statafels. Het liturgisch centrum doet geen dienst. Als voorganger,

overigens zonder liturgische kleding, sta je dicht bij de mensen. De viering begint niet met het luiden van de bel maar met een woord van welkom. Niet de officiële lezingen vormen het uitgangspunt van de viering, maar een zelfgekozen thema. Tot nu toe waren de motto's:

- Zin in pop
- If God had a name, what would it be?
- Wat kies jij?
- All you need is love
- Wat is waardevol?
- Vrijheid zonder grenzen?!
- Hemel op aarde

Wel wordt er altijd een tekst uit de bijbel gelezen. De voorganger houdt geen overweging, maar leidt een ge- spreksmoment in. Op drie statafels staan waxinelichtjes die na het gesprek voor een eigen intentie kunnen wor- den aangestoken.

Verder vindt er een ritueel plaats dat in Vlaardingen- Noord al een paar jaar wordt voltrokken bij oecumeni- sche vieringen: nadat een agapègebed en het Onze Vader zijn gebeden en de vrede is gewenst, worden brood en honing gedeeld. Zo wordt de onderlinge band gevierd én geven mensen te kennen dat ze zich in wil-

Kees Koeleman

60 jaar, pastoraal werker in de Goede Herderparochie (Maassluis, Vlaardingen, Schiedam).

DE PRAKTIJK

len zetten voor Gods Beloofde Land, dat in het Oude Testament wordt omschreven als een land van brood, melk en honing.

Een 'Anders dan anders'-viering stelt bepaalde eisen aan de voorganger. Je moet niet bang zijn om dicht bij de mensen te staan. Je moet kunnen improviseren en op een ongedwongen en relaxte manier kunnen inspireren. Mij ligt dat wel. Voorwaarde is niet dat popmuziek jouw ding is. In mijn dagelijks leven heb ik weinig met popsongs, maar ik geniet wel als ik zie dat mijn kinderen er van genieten.

De 'Anders dan anders'-vieringen trekken tot nu toe gemiddeld 140 tot 150 mensen. Ook oudere mensen, tot mijn verrassing. En natuurlijk jongeren, meestal zo'n 20 tot 30. Verder valt op dat deze vieringen ook mensen trekken die je gewoonlijk nooit of nauwelijks ziet.

'Anders dan anders'-vieringen zijn in staat om de verzamelde geloofsgemeenschap in contact te brengen met God en met elkaar.

Wat het brengt De vraag van de redactie om ook in te gaan op de vraag wat deze vieringen (aan inspiratie) geven, is voor mij aanleiding geweest om na afloop van de viering van 14 april jl. aan de kerkgangers hun medewerking te vragen. Als ik de ruim 25 e-mail-antwoorden bekijk, komt het hierop neer.

'De Anders dan anders'-vieringen doen op de eerste plaats iets met het gemoed van mensen. "De sfeer vind ik minder opgeprikt; ik word er vrolijk van". "Ik voel me meer op mijn gemak bij zo'n viering". "Na deze vieringen ga ik, meer dan bij een andere viering, opgewekt en opgemonterd naar huis". "De liedjes kunnen mij

diep raken". "Het swingende karakter maakt mij blij". Blijkbaar wordt niet alleen het verstand aangesproken maar ook het gevoel.

De 'Anders dan anders'-vieringen geven op de tweede plaats een gevoel van saamhorigheid. "In een standaardviering neem je je gedachten over de lezingen en overweging in je eentje mee naar huis en heb je minder het gevoel dat je iets hebt gedeeld met anderen". "Ik heb het gevoel echt contact te hebben gehad tijdens de viering met anderen van mijn geloofsgemeenschap". "De gesprekjes met elkaar inspireren mij en doen mij meer oog krijgen voor de ander".

Er is ook waardering voor het feit dat de vieringen eigentijds zijn. "Mooie muziek en zang van deze tijd, de rap vind ik ook goed". "Omdat er hedendaagse popsongs worden gebruikt gaan de teksten van deze liederen

meer over ons dagelijks leven en de dingen, die ons bezighouden". "Wat mij het meest aanspreekt is dat er ruimte is om de boodschap van het evangelie te lezen, bespreken en uit te zingen in hedendaags taalgebruik en hedendaagse muziek".

De Anders dan anders-vieringen geven op de vierde plaats stof tot nadenken. "Zowel jongeren als ouderen spreken meestal nog

lang na over zo'n soort viering". "De viering prikkelt om met thema's aan de slag te gaan, ook na de viering". "Er worden inspirerende teksten gebruikt". "De songs spreken mij erg aan, als ik ze meezing voelt het soms net als een gebed".

Aanvulling Wat de reacties duidelijk maken is dat de 'Anders dan anders'-vieringen een welkome aanvulling vormen op de overige kerkdiensten en in staat zijn om de verzamelde geloofsgemeenschap in contact te brengen met God en met elkaar. En daar gaat het toch om.

Kleuterkerk in de Franciscusparochie

De Franciscusparochie in Haaksbergen wilde nadrukkelijk ruimte creëren voor nieuwe vormen van liturgie met het oog op mensen, die we niet in de traditionele liturgie terugzien. Daar werd het idee van Kleuterkerk geboren, Frank de Heus, pastoraal werker, beschrijft de geschiedenis.

Het begin Met parochianen ben ik op pad geweest naar Almelo en Oldenzaal, waar al een Kleuterkerk was. Zien doet immers geloven! Mijn parochianen (jonge moeders en oma's) werden enthousiast! Dit willen wij ook! Op die energie zijn we aan onze eigen kleuterkerk gaan werken.

Het begin was een spannend proces. We moesten nadenken hoe we het zelf precies wilden hebben. Het leverde gesprekken op over het eigene van liturgie. Als pastor moest ik de bijbel redden. Inmiddels naar tevredenheid van de groep. Er werd gesproken over de plek van het gebed in het geheel. Over stilte. Iets wat de afgelopen drie keer steeds belangrijker werd. Kleuters kunnen ook stil zijn, zo blijkt! De collecte werd een boodschappenmand, waarin kinderen levensmiddelen konden doen voor de vluchtelingen in Haaksbergen. Belangrijk was dat de kinderen bij alles in de viering goed betrokken werden. Een goede PR via alle moderne media werd op touw gezet en er werden (door mannen!) attributen gemaakt: een kleuterkerk van hardboard, een groot groen tapijt op een rol, waar de kinderen op komen te zitten en een standaard met symbolen, die aangeeft wat er gaat gebeuren in de viering. Kleuters kunnen immers nog niet lezen! We kozen ervoor de viering elke tweede zondag van de maand om 11.30 uur te laten plaatsvinden in de Pancratiuskerk

midden in Haaksbergen. Dat is duidelijk en toevallig ook in ons eucharistisch centrum. Het is een middeleeuwse kerk met een vriendelijke uitstraling voor kinderen. Het is licht met mooie, warme kleuren en er is veel te zien in de kerk. Op zondag is de kerk meestal goed bereikbaar. De kinderen kunnen voor het liturgisch centrum op het brede groene tapijt zitten. Hier gebeurt het. Maar er is achter in de kerk dichtbij de Mariakapel ook voldoende ruimte om koffie te schenken en elkaar te ontmoeten na de viering.

Voor klein en groot In onze parochie willen we elke leeftijdsgroep iets te bieden hebben. Dus ook de allerjongsten (3-7 jaar). Daar begint immers de geloofsopvoeding. Al spelend kunnen kinderen in de Kleuterkerk leren geloven en het geloof leren. Dit geldt trouwens ook voor hun ouders. Zij zijn enthousiast. "Hier wordt gevierd", krijgen we terug. Het samenzijn is vrolijk, uitbundig, actief, serieus, inhoudelijk. De verhalen uit de bijbel zijn ook voor ouders vaak nieuw of op z'n minst toe aan een opfrisbeurt. Omdat we de verhalen voor kleuters moeten uitleggen en dus tot de kern moeten

Frank de Heus

49 jaar, pastoraal werker in de parochie St. Franciscus van Assisi (Haaksbergen e.o.).

DE PRAKTIJK

komen om het eenvoudig te houden, slagen we er eigenlijk altijd in de verhalen te laten spreken. Vaak gebruiken we er vormen van bibliodrama voor. Goliath wordt met papierproppen bekogeld en het mekkerende verloren schaap wordt in de kerk met z'n allen gezocht. Kinderen vinden het geweldig om iets in de boodschappenmand te doen. Waar de boodschappen precies terecht komen ontgaat hen, denk ik, nog wel eens. "Voor de arme mensen", als je geluk hebt. De voorbereidende groep hecht aan juist dit onderdeel van de viering groot belang: Geloven is ook iets voor een ander betekenen. Na een half uur vieren is er achter in de kerk koffie voor de groten en limonade voor de kleinen. De kinderen gaan aan het kleuren. Daarvoor liggen kleurplaten rond het thema klaar. Ouders lopen vaak met hun kinderen even de Mariakapel in om een kaarsje aan te steken. Eigenlijk blijft altijd iedereen hangen. We tellen meestal zo'n dertig à veertig kleuters. Dit aantal is tot op heden stabiel.

Hoe het uiteindelijk geworden is

1 Bel: De voorgangers komen van achteren 'op', met de koffer met themavorwerpen, en een kind dat een kaarsje vasthoudt. – 2 Kleuterkerkkaars aansteken en woord van welkom: We benoemen dat God bij ons is. – 3 Lied: 'Goedemorgen allemaal'. De kinderen staan hierbij. – 4 Welkomstgebedje: Na een vast welkomstgebed gaan de kinderen zitten. – 5 Koffer: Spullen (symbolen) worden uit de koffer gehaald en aan de kinderen getoond. Zo laten we zien waar we het over gaan hebben. – 6 Lied: 'Als je blij bent in je leven'. De kinderen staan, klappen, zwaaien, stampen. – 7 Lezing. De lezing wordt ondersteund met beelden op de beamer. – 8 Kort gesprekje met de kinderen of 'bibliodrama'. – 9 Lied: 'God is bij je' (zittend) of 'Geef mij je hand' (staand). – 10 Kaarsen aansteken: De kinderen zitten hierbij. Vijf kinderen worden door de voorganger naar voren gevraagd. Op het liturgisch centrum vertellen de kinderen waarom ze een kaarsje aan willen steken. Daarna zijn we even stil.

– 11 Gebed: 'Onze Vader': Staand met gebaren – 12 Boodschappenmand – 13 Verjaardagen: De jarigen van de maand worden voor het altaar toegezongen met een: 'Wie in ... geboren is' en een 'Lang zullen ze leven'. Ze krijgen een geluksteentje. – 14 Uitblazen kaarsen en kleuterkerkkaars – 15 Mededelingen en uitnodigen voor koffie – 16 Slotlied: 'Voor wij nu naar huis gaan' en op naar de koffie.

Het samenzijn is vrolijk, uitbundig, actief, serieus, inhoudelijk.

Wat ik eraan beleef... Ik ga nog slechts een enkele keer mee voor in de Kleuterkerk. Meestal zijn het de jonge moeders die de Kleuterkerk leiden. De mannen verzorgen de techniek en zijn de sjouwers. Toch ben ik er bijna altijd bij. Ook ik heb het gevoel, dat hier echt gevierd wordt. Het Woord klinkt. God wordt gedankt, bevraagd, lof toegezwaaid. Het leven zelf wordt erbij betrokken. Ik zie hier vooral vrolijke gezichten. Hier vindt kerkopbouw plaats. De koffie en limonade na de viering bieden een uitgelezen kans om met jonge parochianen (en gemeenteleden van de PKN) in contact te komen en te spreken. Ik beleef er plezier aan, dat parochianen deze vieringen zelf dragen. Ze zijn heel trouw in hun aanwezigheid. Door de afgelopen drie jaar heen hebben we de liturgie nog wel eens bijgesteld. Daarbij hebben we ook de waarde van 'oude' elementen ontdekt. Dat we nu echt stil proberen te zijn na het aansteken van de kaarsen; dat we de ogen sluiten en ons buigen om ons in onszelf te keren, en dat de voorgangers dit zelf zo inbrengen en willen, had ik drie jaar geleden niet kunnen bedenken. Ik vind dat zeer waardevol. Na drie jaar komen ook de eerste wisselingen in de werkgroep. Dat maakt het ook wel weer spannend. Zullen anderen dit weer voortzetten?

Wegens succes herhaald:

Training Geestelijk Leiderschap!

Afgelopen seizoen hebben twee groepen van 16 deelnemers deelgenomen aan de training “Geestelijk Leiderschap” van de Stichting Oecumenische Spiritualiteit. De deelnemers waren enthousiast over de training en de meerderheid gaf aan veel elementen van de training in de dagelijkse praktijk te kunnen toepassen. Met behulp van de evaluatie is de training verder ontwikkeld en wordt die opnieuw aangeboden vanaf januari 2014. Pastoraal werk(st)ers, diakens en priesters worden uitdrukkelijk uitgenodigd mee te doen aan deze training waar ook veel predikanten aan deelnemen.

Motivatie

In de samenleving is een groeiende belangstelling voor geestelijk leiderschap. Bezielend, door waarden geleid leiderschap dat bijdraagt aan verantwoord en duurzaam ondernemerschap speelt bij de overheid en in het bedrijfsleven een steeds grotere rol. Ook in de pastorale praktijk in gemeente of parochie of instelling wordt steeds meer een beroep gedaan op de competentie om personen en gemeenschappen spiritueel te (bege)leiden. Dit geldt zowel voor het voorgaan in de liturgie, het pastoraal begeleiden, het leiding geven aan vormingsactiviteiten en het mede bepalen van het beleid. De training die wij hier aankondigen wil aan de groeiende behoefte aan geestelijk leiderschap tege-

moet komen door pastores in de breedste zin van het woord daarvoor toe te rusten.

Doel en opzet

Doel is het versterken van geestelijk leiderschap in het gehele werkveld door het versterken van de spirituele dimensie in het eigen leven en het vermogen om over deze spirituele dimensie met anderen te communiceren en anderen te helpen hierin te groeien. Constructief omgaan met weerstand en conflicten binnen de gemeenschap is hier een onderdeel van.

De training bestaat uit een tweedaagse startbijeenkomst, drie losse dagen en weer een tweedaagse bijeenkomst aan het eind.

In de eerste tweedaagse wordt verkend hoe de cursist zelf ingewijd is in het christelijk geloof en de eigen missie ziet in de context van de werkplek. Op de drie dagen die daarna volgen komen achtereenvolgens aan de orde: Vacare (geestelijke vrijheid) als grondvoorwaarde voor geestelijk leiderschap; leiderschapsmodellen en je eigen manier van leidinggeven en het eigene van geestelijk leiderschap; vormen van spirituele communicatie. Op de slottweedaagse komen aan de orde: werken aan spirituele doelen vanuit een geestelijke visie en het omgaan met weerstanden en conflicten. Tevens wordt teruggezien op wat men geleerd heeft en vooruitgezien naar wat men verder wil ontwikkelen.

De begeleiding wordt gegeven door de theologen prof. dr. Hein Blommesteijn, dr. Annemiek de Jong- van Campen, dr. Kick Bras, drs. Jan Franken en de trainer/coaches uit de wereld van bedrijfsleven en overheid Esther Blenk en Klaas van den Broek. De procesbegeleider is drs. Marti Koster.

Praktische informatie

De data zijn do. 23 en vr. 24 januari 2014; wo. 12 februari 2014, di 11 maart 2014; wo. 9 april 2014; do. 15 en vr. 16 mei 2014, steeds van 13.00 uur tot 21.00 uur. Voor de tweedaagsen gelden afwijkende tijden. De plaats van samenkomst is de Emmauspriorij te Maarssen. De kosten zijn ong. € 700. De training is geaccrediteerd voor de Permanente Educatie en voor de VVGZ. Meer informatie en mogelijkheden zich op te geven op www.pkn.nl/pcte.

Organiserende instantie

Deze training is een initiatief van de Stichting Oecumenische Spiritualiteit (de eigenaar van Herademing) met medewerking van de Vereniging van Pastoraal Werkenden in de RK Kerk, het Titus Brandsma Instituut te Nijmegen en het Protestants Centrum voor Toerusting en Educatie.

Kick Bras

Liedboek

Zingen en bidden in huis en kerk

• *Uitgegeven door de Liedboek BV, Zoetermeer, 2013. Het Liedboek kost € 25,-. (De meerstemmige cantorijbundel [3 delen] kost € 99,-, de (los-bladige) begeleidingsbundel € 150,-).*

Een nieuw Liedboek!

Tijdens een feestelijke presentatie in de Grote Kerk van Monnickendam werd op 25 mei jl. het nieuw Liedboek gepresenteerd. Het bevat zo'n 1400 liederen, teksten en gebeden. Het nieuwe Liedboek is de opvolger van het oude Liedboek voor de Kerken, dat in 1973 uitkwam en inmiddels dus al veertig jaar oud is.

Sindsdien hebben zich vele veranderingen en vernieuwingen voorgedaan, in de liturgie, in de kerk en in de ons omringende cultuur. Die maakten een nieuw Liedboek noodzakelijk.

Het nieuw Liedboek is een project van de ISK (Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied). Zij gaf in 2008 opdracht aan een dertien leden tellende redactie om een nieuw liedboek samen te stellen. De redactie werd daarbij geholpen door een achttal werkgroepen, elk bestaande uit gemiddeld tien personen. Het werk werd op voortvarende wijze gecoördineerd door Pieter Endedijk, predikant en kerkmusicus. Het resultaat is aangeboden aan acht verschillende kerken in Nederland

en Vlaanderen – een oecumenisch feit van de eerste orde!

De ondertitel van het nieuwe Liedboek is: Zingen en bidden in huis en kerk. In de visie van de ISK en de redactie zou een nieuw liedboek namelijk niet alleen in de kerkelijke eredienst op zon- en feestdagen moeten functioneren, maar ook in andere 'leefkringen': vergaderingen, gemeentebijeenkomsten, vieringen in kleinere kring, getijndiensten, pastoraat, persoonlijke meditatie.

Bij de keuze van het materiaal is gezocht naar verdieping, verbreding en vernieuwing: verdieping van de traditie (wat goed is, mag nog beter gekend gaan worden), verbreding in de wereldwijde oecumene (een plaatselijke gemeente maakt deel uit van de kerk van alle tijden en alle plaatsen) en vernieuwing in de tijd (iedere generatie heeft haar eigen uitdrukkingsvormen, in taal en muziek). De inhoud van het nieuwe Liedboek verschilt dan ook aanzienlijk van het oude. Het is veel gevarieerder en biedt een rijke schat aan psalmen en liederen, voor jong en oud, modern en klassiek, uit binnen- en buitenland, in allerlei zangvormen. Alle 150 Geneefse psalmen zijn erin opgenomen, maar ook 137 andere psalmen, vele afkomstig uit de rooms-katholieke bundel *Gezangen voor Liturgie*. Van het oude Liedboek zijn 261 gezangen bewaard gebleven, maar daarnaast vindt men tientallen liederen die in het Nederlandse taalgebied na 1973 ontstaan zijn (zoals uit

de bundels *Zingend Geloven*, *Tussentijds* en *Verzameld Liedboek* van Huub Oosterhuis). Meer dan tweehonderd gezangen zijn vertaald uit buitenlandse liedbundels, waaronder vele kostbare pareltjes. Ze betekenen een geweldige verrijking van de kerkelijke liederenschat en zijn een krachtige uitdrukking van de wereldwijde dimensie van het christelijk geloof. Stonden er in het oude Liedboek betrekkelijk weinig liederen voor kinderen en jongeren, in het nieuwe Liedboek is met deze leeftijdsgroep terdege rekening gehouden. Ook vinden de gebruikers nu een keur aan liturgische gezangen, die in het oude Liedboek geheel ontbraken. Door het hele boek verspreid staan teksten en gebeden die kunnen dienen ter persoonlijke meditatie of die gebruikt kunnen worden in het pastoraat. Met het nieuwe Liedboek zal een enorme impuls gegeven worden aan de kerkmuziek, een impuls die ongetwijfeld ook ten goede zal komen aan het kerkelijk leven en het geloofsleven. Een van de beste en meest inspirerende manieren om kerk te zijn is namelijk samen te zingen. Jouw individuele stem voegt zich in een geheel. Samen worden we eenstemmig, of juist: veelstemmig. Om het met een regel uit een psalmbewerking van Psalm 92 van Karel Eykman te zeggen: 'God zal het prachtig vinden.'

Ko Joosse is hoofdredacteur van de uitgeverij 'Midden Onder U...' en was lid van de Redactie van het nieuwe Liedboek

Taizé, wekelijks in Rotterdam

Sinds de Europese jongerenontmoeting rond de jaarwisseling van 2010 – 2011 is in Rotterdam en omgeving het aantal Taizévieringen toegenomen. Lidwien Meijer gaat op onderzoek uit.

In Rotterdam gebleven De Paradijkskerk op de Nieuwe Binnenweg was najaar 2010 het spiritueel centrum, van waaruit het voorbereidingsteam van de jongerenontmoeting plaatsvonden, die de broeders en zusters van Taizé jaarlijks ergens in een grote Europese stad organiseren. Zo'n dertig broeders, zusters en vrijwilligers kwamen daar toen dagelijks om 17.30 uur bij elkaar voor een gebedsviering (behalve op zondag). Belangstellenden sloten zich er graag bij aan. Toen Taizé uit Rotterdam vertrokken was, gingen de vieringen in deze kerk door, elke week op vrijdag om 17.30 uur. Tussen de vijftien en veertig mensen komen er naartoe, veelal jongeren. Er zitten zo'n honderdvijftig mensen in het bestand. Sommigen komen nu en dan, anderen heel geregeld.

Op 3 mei bezoek ik een viering. Het is mooi, zonnig weer. Op de drukke Nieuwe Binnenweg zijn de terrasjes vol. Ik wandel langs de witte wijnen de Paradijkskerk in. Achterin de schemerige kerk ligt een stapel boekjes met liederen. Voorin hangen op een groot bord zes liednummers aangekondigd. Dit gaan we zingen vandaag, met pianobegeleiding van de (oud katholieke) pastoor van de kerk, Hans de Rie. Ik ga vooraan zitten in een bank. Enkele jongeren zitten op de grond voor mij. Eén van hen heeft twee bijbels voor zijn neus. Hij bestudeert de lezing die zo aanstonds zal klinken (ook in het Engels). Langzaam druppelen de mensen binnen, rond de dertig personen, meest twintigers, ook wat vijftigers en zestigers en vier bejaarde dames. "Zusters van

liefde. Zij wonen hier vlakbij en komen elke week", hoor ik later.

Viering Het begin is meteen al anders dan de gangbare weekendvieringen in een parochie. Er is geen binnenkomende voorganger. Klokslag half 6 beginnen we te zingen. Er is geen welkomstwoord. Er zijn geen aankondigingen (wij zingen nu van pagina 113 het lied). Iedereen op de pianist na kijkt dezelfde kant op naar de altaartafel waarop waxinelichtjes staan te branden. Ook staan er drie iconen en het grote Taizékruis. Daarna bidt iemand een psalm met Alleluia-acclamatie. Er klinkt een lezing volgens het leesrooster van Taizé, gevolgd door een lied, dat lang wordt herhaald. Het klinkt wat aarzelend in het begin. Het lied is mij ook niet bekend, maar langzaam groeien we erin. Het doet me goed om nu en dan niet te zingen, alleen maar te luisteren.

De stilte van vijf minuten die volgt, is weldadig. Ik ben me er zeer van bewust dat ik midden in de stad ben: je hoort de tram, verder verkeer, luide stemmen, maar ook fluitende merels. Vanuit die rust komen de voorbieden die volgen goed over. We bidden voor mensen die

Lidwien Meijer

Pastoraal werkster in de Goede Herderparochie (zeven gemeenschappen in Schiedam, Vlaardingse, Maassluis).

DE PRAKTIJK

lijden onder geweld, voor mensen die leegte ervaren, voor mensen die de ander dragen. We bidden voor onszelf om vertrouwen. En steeds zingen we de acclamatie: Kyrie Eleison.

Ik voel een soort gezamenlijke verantwoordelijkheid. We doen dit met elkaar, we zijn allemaal betrokken, zeker door het vele samen zingen. Teksten worden gezegd door jongeren die gewoon op hun plaats blijven zitten. Ze geven alleen de losse microfoon aan elkaar door. Aan het eind is er veel zang achter elkaar. Na de liederen die staan aangekondigd wordt verder door gezongen. Wie zin heeft, blijft langer. Anderen gaan naar huis of naar het zaaltje, waar thee is. De viering blijkt ook een ontmoetingspunt. Er wordt over van alles en nog wat gepraat en veel gelachen.

Wat het brengt “Hoe beleef je deze vieringen?” vraag ik enkele deelnemers. “Wat maak je hier mee?” De stilte wordt het meest gewaardeerd. “Even een half uur apart hier zitten, weg uit de drukte van mijn bestaan”. “Het maakt me rustig als ik gestrest ben. De muziek brengt me bij een diepere laag in mezelf. Het brengt me ook terug naar Taizé. Van jongs af aan ging ik al met mijn ouders. We kampeerden dan in de buurt”. “Ik ben afgelopen zomer voor het eerst in Taizé geweest. Het geeft me rust en ruimte om na te denken over mijn leven. De structuur spreekt me aan, het is altijd hetzelfde en dat wordt dan vertrouwd. De eenvoud is ook uitnodigend, iedereen kan meedoen. Zingen in allerlei talen is ook mooi”. “Aan het eind van de week denk ik hier na over de week. Het geeft me een sereen gevoel, echte rust. Ik kwam hier als zoekende ziel. Nu ben ik iets meer geland. Binnenkort ga ik voor het eerst naar Taizé”.

Een jonge, Engelssprekende vrouw vertelt me dat ze uit Roemenië komt. Ze studeert hier op de kunstacademie en is bezig met haar eindwerkstuk. Haar thema is de

stilte van Taizé. In 2006 bij de Europese ontmoeting in Zagreb was ze hierdoor diep geraakt. “De wereld is zo gespannen. De wereld heeft kalmte en liefde nodig. Ik schilder mezelf in transparante kleuren, met minimale

We doen dit met elkaar, we zijn allemaal betrokken

details, heel subtiel. Zo breng ik de stilte over”. Pastoor Hans de Rie, oud katholiek pastoor, speelt “als ze me vragen”, piano bij de dienst. “Verder bemoei ik me nergens mee, de jongeren zoeken de liederen, maken hier de boel klaar. Maandelijks eten we samen, dan neemt iedereen wat mee. Daarna is er een zangworkshop of we voeren een gesprek. In twee groepen, mensen van beneden en mensen van boven de 35 jaar”. Een zestiger vertelt dat hij een trouwe bezoeker is. “Ik heb het hier goed naar mijn zin. Er gaat voor mij een genezende werking vanuit. Die mantra-achtige zinnen, dat herhalen... in het Boeddhisme vind ik dat ook zo bijzonder.”

Eenvoud In de metro naar huis denk ik nog even door. Doen wij in de weekendliturgie niet veel te ingewikkeld, met onze boekjes, blaadjes, koorzang, veel woorden, veel voorlezen...? De eenvoud van dit echt samen vieren, dat heeft me het meest geraakt vandaag in de Paradijskerk.

Vrij om te vieren

De laatste twintig jaar hebben we in de parochies en instellingen opnieuw de diversiteit van de liturgie ontdekt. Liturgie werd lange tijd geïdentificeerd met eucharistie. Elke pastor die voorgaat in de liturgie weet, dat wat je ook in de kerk 'doet aan liturgie', je te horen krijgt: "Dank u voor de mooie mis". De nadruk op de eucharistie als bron en hoogtepunt van het kerkelijk leven (in de constitutie over de heilige liturgie) en de strengere voorschriften rond de eucharistie van de laatste jaren leiden er toe dat we zijn gaan zoeken naar andere vormen van liturgie. Deze vormen zijn voorhanden in de traditie en vinden hun feitelijke gestalte in het hier en nu van het parochiële leven en van het vieren in de zorg, in het leger en justitie.

De diversiteit van de liturgische vormen zien we in deze vijf vieringen en ik licht enkele aspecten uit iedere beschrijving, wetende dat ik daarmee de viering in haar geheel geen recht doe.

Vesperviering

In de beschrijving van de vespers uit Sittard wordt aandacht besteed aan de ruimte. De dagkapel die groot genoeg is voor het aantal mensen dat je kunt verwachten, krijgt de opstelling voor het koorgebed. Je kunt daarmee elkaar de psalmverzen toespelen / zingen / zeggen. De stilte speelt een belangrijke rol. Het is de stilte voor het persoonlijk gebed en de stilte voor de meditatie. Elly Bus-Linssen vermeldt dat die stilte voor sommige mensen

onwennig is. Ze varieert daarin, naar gelang de mensen het gewend zijn. Ik beschouw het als een vorm van gastvrijheid die goed is in iedere openbare eredienst.

De vespers heeft een vaste orde van dienst. Dat is de kracht. Wanneer je het directorium erbij pakt, krijg je de psalmen en de lezing van het ochtenden avondgebed aangereikt; het getijdenboek geeft ons het geheel. Toch hebben we de behoefte de liturgie aan te passen aan de plaatselijke situatie,

aan de groep mensen die viert. Dat heeft een kracht en een zwakte. De kracht is dat je als vierders voelt dat dit een bijzonder moment is en dat er zorg aan besteed is. De zwakte is dat je als voorbereider de liturgie naar je hand gaat zetten en je niet meer laat (om)vormen door de liturgie die overal op de wereld (oecumene) zo gevierd wordt. De kracht van thema, inleiding en introductie is dat je de aanwezigen helpt te luisteren en te bidden, de zwakte is dat jij als voorbereider die richting en toespitsing bepaalt.

Thomasviering

De Thomasviering in de Liemers bestaat eigenlijk uit minstens twee delen: de voorbereiding en de viering zelf. De voorbereiding kent al eigen liturgische elementen: het aansteken van de kaars, de stilte, de lezing ("het verhaal raakt"), het gebed ("de naam van God klinkt"), de meditatie. De voorbereiders worden aangesproken en uitgedaagd op hun eigen kundigheid en bewogenheid, hier vindt kerkopbouw plaats.

Wanneer er gesproken wordt over de viering in de kerk klinkt in de beschrijving het woord 'gasten'. Dat klopt. We zijn ook allen gasten genodigd door de Levende, maar hier lijkt het of we gasten zijn van de werkgroep. De

Andries Govaart

59 jaar, werkt als zelfstandige op terrein van liturgie, bezinning en begeleiding. Zijn boek 'Veelvormig vieren' is in zijn geheel te vinden op zijn website www.anderszins.eu.

werkgroep die zich uit de naad werkt om open, gastvrij, huiselijk en gezellig te zijn. Maar het gevaar ligt op de loer dat juist door de intensieve en intense voorbereiding er een kloof ontstaat tussen voorbereiders en ander aanwezigen, dat – zoals soms wordt gezegd – de voorbereiders de viering uitvoeren en de gasten toeschouwer worden. Bij iedere goed voorbereide viering is het van belang dat de voorbereiders zelf de omslag kunnen maken naar meevieren en niet meer bezig zijn te kijken of de viering verloopt zoals die

was voorbereid. Dan immers wordt je buitenstaander, zet je jezelf buiten spel.

Opvallend is dat in deze Thomasviering veel vormen van parochieel leven hun plek krijgen: diaconaat, pastoraat en opbouw.

'Anders dan anders'-viering

De aandacht die in de 'Anders dan anders'-viering in Vlaardingen wordt besteed aan de inrichting van de ruimte is verfrissend. Statafels en zitstoelen, actief en afwachtend, samen en individueel. Je kunt kiezen hoe je erbij zit of staat. Het element van improvisatie, een relaxte wijze van omgang met de aanwezigen en van vloeiende overgangen blijken ook uit de beschrijving van deze viering, sterker nog, Kees Koeleman merkt op dat het eigenlijk vereisten zijn.

Popmuziek speelt in onze cultuur een grote rol en evenementen als *The Passion* in Gouda en Rotterdam maken duidelijk dat in dat geval – Neder-

is dat er geen bijzonder levensmoment aanleiding is voor de popmuziek maar dat deze popmuziek - in dit geval 'live'- zelf vindplaats is van zin en vraagt om Bijbelse interpretatie. De spanning die er altijd ontstaat bij themavieringen is of de Bijbeltekst een illustratie wordt bij het thema en popsongs of de Schrift een eigenstandige zeggingskracht houdt.

Een terugkerend element is een agapèviering waarin brood en honing wordt gedeeld. Is dit ritueel geïntegreerd in het geheel van de viering en speelt de popmuziek daarin een rol of vormt het een aanhangsel?

Kleuterviering

Opvallend in de Kleuterkerk in de Franciscusparochie in Haaksbergen is het sterk geritualiseerde karakter van de viering en de ervaring dat alle elementen uit de gewone liturgie een plaats kunnen krijgen. Schriftlezing, stilte en gebed zijn aanwezig, rituelen als een kaars aansteken, staan en zit-

Stilte speelt een belangrijke rol.

landse – popsongs binnen een religieuze context nieuw gaan klinken en een nieuwe betekenis krijgen. In de huwelijks-, doop- en uitvaartliturgie klinken vaak popsongs. Het boeiende van deze 'Anders dan anders'-viering

ten, collecte en steeds terugkerende gezongen elementen (liedjes) geven structuur aan de viering; er is ook ruimte voor spel en voor de actualiteit (de verjaardagen). Een grote kerk, zoals de Pancratius, blijkt niet te groot

wanneer je een ruimte afbakent, in dit geval door een groen tapijt en de kleuterkerk van hardboard. Sterker nog, wanneer je een veilige plek hebt, kan zo'n grote kerk zijn schatten (licht, ramen, ruimte, beelden) laten spreken. Het feit dat voor het priesterkoor de kleuterkerkplek is en achter de Mariakapel en de koffiëlek maakt heel de ruimte weer tot vier-plaats en dat gebeurt ook bij spelelementen. Ook in deze vorm van vieren zal er een spanning blijven bestaan tussen zelf binnentrekken en vieren en ontvangen worden door de Eeuwige. De kerk zelf is de Aula Dei, het huis van God waar wij gast zijn en ons licht aansteken op de kaars die al brandt voordat wij binnentrekken.

Taizéviering in Rotterdam

In deze viering is de overgang van buiten naar binnen, van dagelijks leven naar gebedsviering een glijdende overgang. Dat geldt ook voor het einde van de viering.

Er zijn al mensen in de kerk wanneer je binnenkomt, er blijven mensen zingen en bidden wanneer je weggaat. Daarmee wordt de ruimte geen religieuze ruimte wanneer de aanwezigen beginnen te zingen of te bidden, maar is de ruimte een ruimte van gebed / aanbidding. In veel vormen van liturgie is het boekje of het blaadje de uitdrukking van gastvrijheid (nieuwe mensen kunnen dan volgen wat er gebeurt). Hier zijn de vanzelfsprekendheid van de liturgische vorm en vooral de herhaling de elementen [voor men-

sen die onbekend zijn met Taizé-vieringen] die helpen te gaan deelnemen. Ook geeft de herhaling de mogelijkheid mee te doen door te luisteren en vervolgens weer actief deel te nemen door te zingen. Van de vijf beschreven vieringen is deze vorm het meest democratisch in de zin van voorganger-loos. De lector of bidder hebben geen aparte plaats, de enige die dat wel heeft is de pianist. Steeds opnieuw klinkt gebed, psalm, zang en lezing vanuit het volk. Hierbij is de oriëntatie gericht op de beelden van de Levende (altaar, licht en kruis).

De spanning die er steeds opnieuw speelt is de spanning tussen het herkenbaar rituele en het nieuwe verrassende. Vindt de viering zijn kracht in de orde van dienst die een eigen stevigheid en invulling heeft los van de voorbereiding en voorgangers (zie ook de Ionavieringen) of is de aantrekkelijkheid van de viering het nieuwe, frisse en originele? In het laatste geval heeft de viering soms meer de kracht van een 'event' en is het element van herhaalbaarheid minder belangrijk. De beschreven vieringen maken duidelijk dat er nieuwe ruimte voor vieren

De beschreven vieringen maken duidelijk

dat er **nieuwe ruimte**
voor vieren ontstaat.

Nieuwe ruimte

Nieuwe vormen worden vaak geïnitieerd en gedragen door enthousiaste mensen; een voormalig koördirigent die van gezongen psalmen houdt, moeders en oma's die hun (klein)kinderen in contact willen brengen met liturgie, Taizégangers die hun inspiratie door willen geven. Daarnaast komen deze vieringen voort uit zorg: hoe bereiken we groepen die we niet meer zien in de gewone zondagsliturgie: jongeren, gezinnen met jonge kinderen.

ontstaat, wanneer we zoeken naar andere vormen van liturgie. We worden niet beperkt door de vele regels die voor de eucharistie gelden. Ze zijn niet bedoeld als vervanging voor de eucharistie, maar kunnen verschillende soorten doelgroepen wel helpen tot verdieping en vieren te komen. Misschien reiken ze ook weer de mogelijkheden aan om thuis te bidden, te lezen en te vieren.

Van bolletje naar printer

Mijn eerste schrijfmachine was een tweedehands IBM met het bijzondere bolletje waardoor verschillende lettertypen mogelijk werden. Daarna had ik nog even een elektronische Brother met het zogenaamde Margrietletterschijfje. Begin jaren '90 deed de PC zijn intrede, eerst met een matrixprinter, waarbij geen knappe liturgie mee te maken viel, daarna de inktjet en nu de laserprinter. De standaard voor tekstverwerking was in die dagen Wordperfect. Ik mis nog steeds het zogenaamde onderwaterscherm, alt-f4, om te zien wat voor verborgen codes er in het document staan die er voor zorgen dat de opmaak hopeloos door elkaar schuift. Voorbij was de tijd van het echte knippen en plakken van liturgieën bestaande uit vele losse liederen, lezingen, tafelgebeden met fotolijm opgeplakt om recyclen mogelijk te maken. En voor de koppen gebruikte je vellen met wrijfletters, al weer een enorme vooruitgang ten opzicht van de doorzichtige liniaal met voorgestante letters. Goh, wat heb ik al veel meegemaakt in mijn halve eeuw levenservaring. In die eerste PC jaren wisselden we digitale bestanden uit op van die slappe floppy's. Hetzelfde overtypen is immers dom werk. Zo belde ik eens in mijn onbevangenheid naar de KBS waar een eerwaarde zuster, noem haar Typmalia, de telefoon opnam. Ik vroeg naar de beschikbaarheid en gedigitaliseerde

versie van de Willibrordvertaling. Toen, zij daar negatief op antwoordde, zei ik dat ik dan zelf maar de bijbel moest gaan overtypen. Tot mijn verbazing werd dat door de andere zijde van de lijn verboden met als argument "de bijbel is van ons". We kregen een boeiend gesprek over van wie de Bijbel dan wel was: van het volk Gods, van gelovige mensen, van God zelf. Maar de Bijbel bleef van de KBS en in de computer zetten was niet toegestaan. Inmiddels zal zuster Typmalia aan gene zijde verkeren en zich verbazen wat er allemaal toch mogelijk is met de bijbel. www.willibrordbijbel.nl. of www.onlinebijbel.nl voor de Statenvertaling. De laatsten schrijven en dat is blijkbaar verschil tussen orthodox katholiek en protestant: "We proberen het u zo makkelijk mogelijk te maken. Zodat u met zo min mogelijk moeite het Woord van God kan gebruiken in uw liturgieën, werkstukken of andere stukken."

Inmiddels is het maken van liturgieën nog steeds knippen en plakken maar dan digitaal. Zoek je een liedtekst, typ een regel op een zoekmachine en ergens vind je wel een bestand met het bijbehorende lied. Alleen is het soms een probleempje dat je vaak ook weer veel opmaak meeneemt uit dat document, dus soms is het handiger door gewoon opnieuw beginnen door als je werkt in Word te kiezen voor opslaan als tekst zonder opmaak

(txt). Je moet er dan weer even door heen maar het gaat altijd nog sneller dan wrijfletters.

Op dagelijksevangeliel.org/main.php is bijvoorbeeld de lezing van de dag te vinden. Je zou verwachten dat een kerk die zoveel investeert in liturgie een overzichtelijke bron zou hebben waar materialen te vinden zijn. Helaas op www.rkkerk.nl en www.rkdocumenten.nl staan alleen de liturgievoorschriften gestald. Wat dat betreft zijn de Belgische geloofsgenoten ruimhartiger met het delen van liturgie. De site van de universiteit van Leuven geeft veel materiaal. thomas.theo.kuleuven.be/pastoraal/vieringen/index.php. Niet alles van even hoog niveau, maar juist dat wat het niet helemaal is inspireert om te komen tot wat het wel mag zijn. Ook de dominicanen zijn nog steeds uiterst actief www.dominicanenschildbergen.be. Het is mogelijk om wekelijks een liturgie toegezonden te krijgen via de mail. Er zijn niet zoveel liturgisten meer in Nederland en zeker niet met een eigen website. Een uitzondering daarop is Andries Govaart die met zijn www.anderszins.eu een eigen website heeft. Hij schrijft: "mijn benadering van liturgie is dat je kunt spelen in de ruimte die je is gegeven: spelen met woorden, lijf en leden, klank en ruimte".

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Haarlem - Amsterdam

• • • Op 30 mei hielden wij op onze vaste stek in Krommenie (Zaanstreek) onze Algemene Leden Vergadering. Wij hadden voor deze bijeenkomst de kerkjurist Dr. Ruud Huysmans uitgenodigd om in te gaan op de clustering van parochies en de sluiting van kerken. In november vorig jaar heeft de bisdomleiding twee belangrijke stukken daarover gepubliceerd. In het voorjaar hebben onze leden in onze Nieuwsbrief in ruime mate hun mening gegeven over dit beleid. R. Huysmans zag deze clustering en kerksluitingen als onderdeel van een grote transformatie van de kerk, zoals die al lang gaande is in West-Europa en in Noord-Amerika. Zelf maak je daar onderdeel van uit. Je kunt het beleven als een aantasting van het bestaande of als een noodzakelijke ombouw met pijnlijke momenten: "Rückbau oder Umbau!" Het bisdom Haarlem-Amsterdam is met haar plannen later dan andere bisdommen. Men hoopte op voldoende beweging van onder op, maar nu dient er per 1 januari 2014 in ieder geval een begin gemaakt te zijn met clustering. Wie een procedure wil starten, maakt meer kans om een kerksluiting tegen te houden dan een reorganisatie van parochies. Rome vindt, dat kerken moeten blijven tenzij een ernstige reden om sluiting vraagt. Vanuit de zaal werd aangegeven, dat het bisdom

een vaste plek en tijd voor de eucharistie ergens in de regio meer prioriteit geeft dan clustering of sluiting. Al met al een nuttige uitwisseling van gedachten om meer greep te krijgen op deze zaak die overal speelt. Daarna vond de huishoudelijke vergadering plaats.

• • • Tijdens de vergadering werd ook meegedeeld, dat één van onze (vroegere) leden binnenkort tot diaken en in oktober tot priester gewijd wordt in de Oud-katholieke kerk. Als pastoraal werkster voelde zij zich steeds meer beknot in de uitoefening van haar taken, zo bleek uit een interview met haar in *Het Haarlems Dagblad*. Zij stapte over naar de Oud-katholieke kerk en is nu op weg naar het priesterschap. "Ik kan het amper geloven", liet zij weten in genoemd interview. Wij hebben haar een gelukwens gestuurd.

• • • Tenslotte wil ik graag iedereen attent maken op de *Bijspijkerdagen Theologie* die vanaf donderdag 22 augustus 10.00 uur tot en met zaterdag 24 augustus 2013 16.00 uur gehouden worden in het Dominicanenklooster in Huissen. Binnen drie dagen kun je de belangrijkste recente ontwikkelingen in theologie en religiestudies opsnuiven, inleiders en sprekers leren kennen en met collega's van gedachten wisselen. Dit alles gelar-deerd met heerlijke kloosterspizen en de sfeer en stilte van een klooster. Vorig jaar was ik er ook en

met mij nog één VPW-lid uit het Utrechtse. Dat kan beter! Wie meer wil weten, kan terecht op www.kloosterhuissen.nl, klik op 22 augustus en je komt bij het hele programma en de voorwaarden. Klik en kom. 🐦 Jan van Diepen

■ VPW Utrecht

• • • De VPW heeft een beroep in Rome ondersteund tegen het opheffen van de kring van Pastoraal Werkers die in het Aartsbisdom door Kardinaal Simonis in het leven was geroepen. Met deze kring wilde de aartsbisschop uitdrukken dat de pastoraal werkers een vaste plek binnen het bisdom hebben. Tevens verplichtte de toenmalige aartsbisschop zich om zich in te spannen de leden van de kring een passende functie binnen het bisdom aan te bieden. En tenslotte werd uit deze kring de afvaardiging voor de Diocesane Raad voor Pastoraal Werkers gekozen. Het beroep tegen de opheffing van deze kring is door Rome afgewezen. We beraden ons nog op verdere actie, maar hoger beroep wordt ons afgeraden. Een tweede zaak die de gemoederen bezig houdt is het decreet waarmee Kardinaal Eijk de toeleiding voor de pastoraal werkers die opteren voor een zending en benoeming in het parochiepastoraat in het bisdom Utrecht afbouwt. De argumenten die hij hiervoor aandraagt zijn vooral financieel van aard. Wij betreuren het zeer dat het aartsbisdom Utrecht zich niet steviger inspant om theologisch geschoolde leken in het pastorale werkveld te blijven inzetten. De waardevolle inbreng van gehuwden en vrouwen met een professionele opleiding

in het pastoraat gaat hiermee verloren. Inmiddels hebben we samen met VPW Nederland herroeping van het decreet gevraagd. 🐾 Wies Sarot

■ VPW Limburg

Van 2012 naar 2013.

• • • Weliswaar halverwege het jaar aanbeland, toch goed om even om te kijken naar het afgelopen werkjaar als opmaat voor 2013.

Na veel vijven en zessen kreeg de zittende coördinatiegroep het op de valreep van 2012 voor elkaar om voor de vacante posten binnen de coördinatiegroep nieuwe leden aan te trekken. Tenslotte hadden de verschillende oud-leden al eind 2011 aangegeven een laatste periode in te gaan. Carien Laliu als penningmeester nam in de loop van 2012 afscheid. Voor deze post meldde zich Guus Prevoo. Op het einde van het werkjaar konden uiteindelijk ook Paul van Gerven en Toon van Dijk opgelucht adem halen omdat er voor secretaris en voorzitter eveneens nieuwe gezichten in beeld kwamen. Hub van de Bosch ging als voorzitter aan de slag en ondergetekende als secretaris. Een dankwoord aan de oud-leden van de coördinatiegroep is hier dan ook om zijn plaats omdat ze met verve het belang van de diocesane afdeling hebben uitgedragen en vertegenwoordigd. De overdracht vond plaats met een gezellige maaltijd waar de oud-secretaris nog even memoreerde aan het feit dat het ook een 'galgenmaal' had kunnen worden. Zo zie je maar weer hoe dingen af en toe ook nog op hun pootjes terecht komen.

Naast de plezierige boodschap heeft de afdeling echter ook in droevige momenten de rug moeten rechten. We namen zo afscheid van verschillende leden die in de afdeling en de regio van Limburg hun sporen vooral ook nalaten: Leo Breuren, Piet Linssen, Piet Verschragen en Jan Keulen zijn ons ontvallen in de loop van het jaar. Klinkende namen voor een kerk van gewone mensen.

• • • In die geest minstens ook, namen verschillende leden van de afdeling deel aan een intervisiegroep binnen het project w. Het professionele traject werd als zeer waardevol ervaren en leverde input voor een landelijke VPW-publicatie rond dit thema. De afdeling besloot op haar voorjaarsvergadering van afgelopen maand april dat een nieuw traject en vervolg voor afdelingsleden mogelijk moet zijn. Op diezelfde voorjaarsvergadering worden de oud-leden van de coördinatiegroep nog eens uitdrukkelijk door Jan Franken voor hun bewezen diensten bedankt en de nieuwe ploeg gaat daarmee officieel aan de slag. In de structuur van werken hebben de leden zich akkoord verklaard om via de twee grotere studiegroepen in Noord- en Zuid-Limburg (Pactief en Parkstad), respectievelijk de voor- en najaarsvergadering voor de leden te organiseren. Zodoende werd er in april een lezing door Henk Meeuws verzorgd aan de hand van zijn publicatie over diaconale presentie van de kerken in de huidige samenleving. Een prima begin aan een nieuw werkjaar! 🐾 Piet Linders

■ VPW Groningen - Leeuwarden

- • • Op 22 maart 2013 vond in een positieve sfeer het jaarlijkse protocolair gesprek tussen bisdomstaf en bestuur plaats. De navolgende zaken zijn zowel daar als in een bestuursvergadering aan de orde geweest:
- In het najaar start onder leiding van een dienstverlener van het bisdom een eerste groep van geïnteresseerde pastores met drie bijeenkomsten over de conclusies en aanbevelingen van het *Rapport Deetman* over seksueel misbruik.
- Binnen afzienbare tijd verschijnt er van de hand van het hoofd communicatie een notitie over het communicatiebeleid van het bisdom.
- Het VPW-bestuur maakt zich zorgen over de toenemende werkdruk van pastores. De regio – vicaris is de eerst aangewezen om hierover met collega's in gesprek te aan.
- Binnen de VPW leven nog steeds kritische vragen over de richtlijnen rondom de vieringen in de Goede Week.
- Bij emeriti blijkt er behoefte te zijn aan een bijeenkomst met de bisschop. De bisdomstaf zal dit punt agenderen.
- Het VPW-bestuur agendeerde het onderwerp professionaliteit en scholing naar aanleiding van het onderzoek van Jan Franken. Het bisdom onderschrijft het belang van bijscholing voor pastores en verwijst in dit verband naar onder andere de Diocesane Regelingen.
- Op 3 oktober organiseert het bisdom een studiedag met als thema *Pastoraal Leiderschap in de nieuwe parochie*.

Lees verder op pagina 22

- In het kader van het reorganisatieproces zijn in 2013 zeven samenwerkingsverbanden gestart met het fusieproces. In 2020 zullen circa 20% minder beroepskrachten werkzaam zijn dan in 2010. Nieuwe pastoraal werkers worden in eerste instantie voor een jaar benoemd. Daarna volgt een verlenging met nog een jaar (Noot redactie: Dit is in het kader van de RPW niet mogelijk. Alleen bij iemand die een project doet kan dit. Normaal volgt op een eerste dienstverband van 1 jaar een dienstverband voor onbepaalde tijd!).
- Per 1 mei is voor twaalf uren per week een nieuwe dienstverlener jongerenwerk gedetacheerd bij het bisdom.
- Op 4 juni vond de jaarlijkse uitgaansdag voor alle medewerkers van en in het bisdom plaats. Een goed georganiseerde en prettige alsmede zonnige samenkomst!
- Gastspreker Anselm Grün hield op 9 juni tijdens de Bonifatiusdag een lezing over het thema Hoor!.
- In Leeuwarden ontvangt op 29 juni een collega de diakenwijding.
 - • • Het VPW-bestuur doet aan leden een oproep om zich in te schrijven voor een nieuwe gesprekskring *Geestelijk Leiderschap*.
 - • • Na drie jaar waarnemend voorzitterschap van Jan Langelaan volgt Germa Kamsma hem per 1 juli op. 📧 Jan Langelaan

■ VPW Breda

• • • Krimp en nog eens krimp

Het bisdom Breda is rigoureuus aan het afslanken: in de 21 samenwerkingsverbanden moet de tering naar de nering worden gezet. Eén ervan, de Immanuel-parochie in de regio Noordrand, een gebied van – voorzichtig geschat – 125 vierkante kilometer, telde begin dit jaar nog negen kerken. Daarvan zijn er inmiddels zes gesloten en dus blijven er nog drie over. Voorheen moesten de pastores heen en weer reizen, nu de parochianen. Er worden busjes ingezet om ze in het weekend te vervoeren. Het is maar te hopen dat er ook gebruik van wordt gemaakt.

Het aantal medewerkers op het bisdomkantoor gaat van 34,6 formatieplaatsen naar 21,1 formatieplaatsen. Dat wordt volgend jaar al realiteit. Naast natuurlijke afvloeiing wordt voor acht medewerkers zo spoedig mogelijk ontslag aangevraagd. Er is voor hen een sociaal plan opgesteld. Ze kunnen desgewenst gebruik maken van een zelfgekozen outplacement traject.

De pastorale dienstverlening, waar onder Kerk in de Samenleving, met medewerkers in vaste dienst wordt opgeheven. In de plaats daarvan wordt een diocesaan vormingscentrum ingericht, waarbij gewerkt wordt op projectbasis. De medewerkers die blijven zullen dan ook flexibel moeten gaan werken.

Tja, het is crisistijd en voor de kerk geldt het dubbelop, qua participatie én ambtelijke ondersteuning. Goed dat Willem Putman en Chris 't Mannetje ons op 6 juni tijdens de Algemene Leden-

vergadering van VPW Nederland een hart onder de riem staken, anders zou je zelf ook nog in een crisis terecht komen!

• • • En dan nog wat. Een paar dagen geleden las ik het voorwoord in het laatste bericht van ons aller Pensioen-fonds Nederlandse Bisdom-men. Wie schetst mijn verbazing toen de auteur, de bisschop van Rotterdam, tot drie maal toe het PNB bestempelde tot een voorziening voor 'priesters en anderen'. Anderen? "Tjee", dacht ik "nog niet zo lang geleden waren we collega's!"

📧 Frans Vermeulen

■ VPW Rotterdam

• • • Dit werkjaar waren er vanuit het bisdom aanvankelijk geen bezinningsdagen voor de pastores gepland. Dat heeft ertoe geleid dat Marianne Hoogervorst, oud VPW-lid en Marie-Thérèse van der Loo, het initiatief genomen hebben om zelf deze dagen te organiseren.

Van 5 t/m 7 maart namen 16 pastores van het bisdom Rotterdam deel aan deze bezinningsdagen in het Ignatiaans bezinningscentrum *De Oude Abdij* in Drongen (België). Op het programma stond het boek *Pastoraat en Spiritualiteit* van Henri Nouwen. In kleine, telkens roulerende groepjes hebben we de vier delen aan de hand van enkele vragen besproken. De vragen gingen uit van je persoonlijke situatie: Wat raakt je in dit boek? Wat wil/kun je ermee in je team en wat wil/kun je ermee naar je parochianen? Het was inspirerend om op deze persoonlijke manier met elkaar in gesprek te zijn. Daarnaast vierden we

samen met andere aan-
wezigen in dit bezinnings-
centrum dagelijks de
eucharistie. Heel geslaagde
dagen om op adem te komen
en elkaar te inspireren!

• • • Het thematisch
gedeelte op de Algemene
Leden Vergadering van 16
april was gewijd aan het
proces en de resultaten van
Samenwerking Geboden 2
(verder afgekort als SG2) in
de diverse clusters. Robert
Jan Peeters, coördinator van
SG2 van 2010-2012 van het
bisdom, bracht in zijn
inleiding een drietal provo-
caties naar voren om de
ontwikkeling van SG2
richting SG3 te stimuleren.

1 Doe je als pastor na de fusie
nog hetzelfde als voor de
fusie, dan is het niet goed.

2 De Catechismus van de
Katholieke Kerk is een
onmisbaar instrument van
teamvorming.

3 In de afwegingen die
gemaakt moeten worden
moet de komende tijd
misschien meer in stenen
dan in mensen
geïnvesteed worden. (De
integrale tekst van deze
inleiding is op te vragen bij
VPWinfo.nl).

Drie collega's uit het basis-
pastoraat belichtten ieder een
thema dat ter plekke speelt/

heeft gespeeld: 1. Het behou-
den van ieders eigenheid in
een samenwerkingsverband
van heel verschillende ge-
loofsgemeenschappen.

2. De ervaring om als Inter-
parochiële Vereniging deel te
nemen aan het SG2-proces.

3. De feitelijke situatie in
Rotterdam en omgeving en
hoe dit zich verhoudt tot de
zelfstandige migranten-
parochies.

Na de inleiding van de vier
sprekers zijn we met elkaar
in gesprek gegaan over wat
ons daarin prikkelde. Het
werd een levendige discussie.
Met name de provocaties van
Robert Jan Peeters daagden
de aanwezigen uit om hierop
te reageren vanuit de eigen
ervaring met SG2. Duidelijk
werd dat, nu het SG2-project
wat betreft het diocesaan
begeleidingsaanbod is
afgerond, het er op aan komt
om met SG2 te gaan werken
(de implementatie). Dat
betekent met name dat het
beleidsplan en de gekozen
prioriteiten regelmatig op de
agenda van het pastoraal
team staan ter evaluatie. En
dat er voor al of niet
gerealiseerde prioriteiten
weer nieuwe worden
geformuleerd. 🌟 Wim van Paassen

COLOFON

VPWinfo.nl is het kwartaalblad van VPW Nederland, Beroepsvereniging van r.-k. pastores.
ISSN 1574-9916. Nr. 2, juli 2013.

- Redactie VPWinfo.nl
Jan Franken (hoofdredacteur), Elly Bus,
Mirjam Dirkx, Jan Houben, Lidwien Meijer,
Geert Rozema, Jeroen van Lente (ontwerper).
 - Redactiesecretaris
Mirjam Dirkx, 't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207
mirjamdirkx@kpnplanet.nl
- Grafisch ontwerp
Jeroen van Lente Grafisch ontwerper
Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30, E jeroenvanlente@msn.com
I www.jeroenvanlente.nl (zie ook linkedin.com).
Foto omslag: Mirjam Dirkx. Foto's van de auteurs
en foto's bij artikelen zijn door de betreffende
auteurs zelf aangeleverd.
 - Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch.

Contributie

	Patoraal werk(st)ers	Priesters en diakens	Steunleden	Gepensioneerden
0,7 - 1 fte	€ 200,- (netto € 134,-)	€ 140,-	€ 75,-	€ 70,-
tot 0,7 fte	€ 100,- (netto € 67,-)	€ 70,-	€ 75,-	€ 70,-
Vakbondsleden	€ 70,-	€ 70,-	€ 75,-	€ 70,-

- De contributie bedraagt € 200,- voor
pastoraal werk(st)ers die 0,7-1 fte wer-
ken en hun contributie via hun werk-
gever verrekenen.
- Priesters en diakens die fulltime wer-
ken betalen € 140,-, omdat zij geen
werkgever hebben.
- Studenten betalen € 15,-.
- Pastoraal werk(er)s die minder dan
0,7 fte werken, betalen € 100,-; pries-
ters en diakens € 70,-.

- Wie naast onze 'vereniging' lid is van
een 'vakbond', betaalt € 70,-.
- Emeriti, gepensioneerden betalen €
70,-.
- Wij hebben ook steunleden:
theologen die ons werk ondersteunen
maar formeel geen lid kunnen zijn.
Onze richtprijs is € 75,-.
Iedereen die meer wil geven dan de ge-
vraagde contributiebijdrage kan dat als
schenking fiscaal verrekenen, ook ge-
pensioneerden. (ANBI regeling).

Ons rekeningnummer
is 303 72 79 t.n.v.
'VPW Nederland inz.
Contributie'.
Vermeld altijd uw
'lidcode en nummer'
in de mededelingen.
Wij stimuleren
periodieke
overschrijvingen van
de contributie.

Organisatie

- VPW Nederland**

 - Secretariaat VPW Nederland
J. Franken (beleidsmedewerker), beleids-
medewerker@vpwinfo.nl
Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht,
T 030 - 293 33 15
E info@vpwinfo.nl, I vpwinfo.nl
 - Dagelijks bestuur
N.H.F. Morpey, Beatrijpspad 24, 3813 DM
Amersfoort, T 06 19 87 64 76,
E voorzitter@vpwinfo.nl
H.J.M. v.d. Bunt-Koster, Nijverheidsstraat 22
7621 TM Borne, T 074 - 2670406,
E penningmeester@vpwinfo.nl
M.D. Dijkman, Kerkstraat 19, 6941 AC Didam,
T 0316 - 295 606, E vice-voorzitter@vpwinfo.nl
P. Gabriël, Zwolse Anjer 8, 2631 SR Nootdorp,
T 015 - 310 89 36, E secretaris@vpwinfo.nl
 - Bestuur
H.J.M. v.d. Bunt-Koster, J. van Diepen,
M.D. Dijkman, E.J. van Dijk, P. Gabriël,
W. Hacking, T. Halin, C. Lalieu,
J. Langelaan, L. Mesman, N. Morpey,
W. van Paassen, A. Poppen, J. Rens.
 - Financiële administratie
Bosman Financiële Dienstverlening.
 - Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR)
J. Deckers, J. Franken, L. Geurts,
H. Hudepohl, A. Kuin, J. Mersel,
T. van de Rijken (Abvakabo), T. Halin.
 - Tuchtcollege
W. Blezer-van der Walle, R.J. Bunnik (secr),
R.G.W. Huysmans, A.P.H. Meijers (vz),
J.W. Nibbelke, K.W. Walf.
 - Website P. Gabriël, webmaster.
- VPW's**

 - VPW Den Bosch
 - Secretariaat VPW Nederland
Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht
T 030 - 293 33 15, E denbosch@vpwinfo.nl
 - VPW Breda
 - Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24,
4702 EZ Roosendaal, T 0165 - 53 45 06,
E breda@vpwinfo.nl
 - VPW Groningen-Leeuwarden
 - Secretariaat: J.M.A. Langelaan,
Boerschaplaan 41, 7824 NA Emmen,
E groningen-leeuwarden@vpwinfo.nl
 - VPW Haarlem-Amsterdam
 - Secretariaat: J.P.C. van Diepen,
Loodsgracht 75, 1781 KP Den Helder,
T 0223 - 619 139,
E haarlem-amsterdam@vpwinfo.nl
 - VPW Limburg
 - Secretariaat: A.H.H. van Dijk,
Koningin Julianastraat 14, 6585 XR Mook
T 024 - 366 10 20,
E limburg@vpwinfo.nl
 - VPW Rotterdam
 - Secretariaat: H.J.T. Dam, Parallelweg 5,
2951 BS Alblasserdam, T 06-12374002
E rotterdam@vpwinfo.nl
 - VPW Utrecht
 - Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen,
Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst
T 0571-261914, E utrecht@vpwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven
aan ons secretariaat: Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht of info@vpwinfo.nl.

Denk daarbij aan

- Adresgegevens
- Verandering van werkring of werksort
- Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time)
- Het overgaan van studentlid naar werkend lid
- Het met emeritaat gaan.

W-E-D-E-R-O-P-B-O-U-W-A-R-C-H-I-T-E-C-T-U-U-R!

Ik hoor het mevrouw de Rijksarchitect nog zeggen: 'Het zijn pareltjes van Wederopbouwarchitectuur'. Mijn oren waren meteen gespitst! Als Rotterdammer heb ik natuurlijk iets met wederopbouw. Rotterdam is één groot wederopbouwmuseum. Steen voor steen opgebouwd door mannen en vrouwen van een naoorlogse generatie. Nog geen dag nadat we de Duitsers op visite hadden gekregen werd het puin van het bombardement al geruimd, kwamen de hoge heren bij elkaar om een herstelplan op te stellen: geen woorden maar daden! Als kind werd het ons al ingefluisterd: "In Rotterdam worden de overhemden verkocht met opgestroopte mouwen!"

"Het zijn pareltjes van Wederopbouwarchitectuur", zo vervolgde mevrouw de Rijksarchitect en ze somde het rijtje op: een stationnetje hier, een flatgebouwtje daar, en.... opvallend veel naoorlogse kerken! De cruesli van mijn lenteontbijt schoot me in het verkeerde keelgat. De nootjes, de gedroogde zuidvruchten, de haver en de gort vlogen de ontbijttafel over, melk droop over mijn stropdas. Die vijf woorden: "Het (1) zijn (2) pareltjes (3) van (4) Wederopbouwarchitectuur" (5) raakten me als een voltrefter. Wat ik vermoedde, waar ik bang voor was, sprak ze vol overtuiging uit: "En daarom hebben wij (ook dat nog: pluralis majestatis!) het voornemen om ze de status van Rijksmonument te verlenen". Ik ontplofte!

Nu ben ik zelf een vrucht van de wederopbouw, net op het nippertje – 1959 – dat wel, maar ik ben er van! Mijn kinderen weten dat maar al te goed. Te pas, en volgens hen te onpas, roep ik dat fijntjes in herinnering! Als er niet al te veel gezucht wordt, voeg ik daar fijntjes aan toe dat mijn oom Tiny, in de meidagen van 1940, zo'n beetje in zijn eentje de hele Grebbeberg heeft verdedigd. Dat één van de mannen die in 1813 de sloep van Koning Willem I het strand van Scheveningen opsleepte, toevallig wel mijn oud grootvader was: een telg uit het het geslacht Waterreus! Dat.... maar voordat ik verder kan gaan roept mijn zoon al: 'Biertje pa?'

Bouwen aan de stad

Rob

Lijesen

"Opvallend veel naoorlogse kerken", De woorden van mevrouw de Rijksarchitect dreunden nog na in mijn hoofd. Dezelfde ochtend onderzoek ik of er ook na oorlogse kerken van de stad Rotterdam op het lijstje van mevrouw staan, natuurlijk staan die er op: twee zelfs!

Mag ik me even opwinden? Onze federatie op de Rechter Maasoever kent zestien kerkgebouwen, vier daarvan staan leeg, raken we aan de straatstenen niet kwijt. Vier kerken zijn al Rijksmonument, twee kerken zijn gemeentelijk monument, de rest is nog 'niks'.... tot het moment waarop mevrouw de Rijksarchitect....

Ik vraag me af.... wie gaat dat betalen? Wie gaat de lasten dragen? Worden we dan toch, noodgedwongen, een kerk die geroepen wordt om haar gebouwen te onderhouden? Ten diepste zijn we daartoe toch niet geroepen?

Begrijp me goed! Ik gun iedere geloofsgemeenschap een pracht van een kerkgebouw, gemeentelijk-, rijks-, of wijkmonument. Ik gun iedere geloofsgemeenschap een ruimte waar het leven gevierd mag worden, waar God ter sprake wordt gebracht, waar de Verrezone onder ons aanwezig is. Maar nog meer dan dat gun ik onze kinderen een stenen omhulsel dat bij hen past.

Ik pleit voor een nieuwe belasting. Iedere Rotterdammer van 18 jaar en ouder wordt daarvoor aangeslagen. Dan komt er geld beschikbaar voor achterstallig onderhoud, restauratie en exploitatie!

Rob Lijesen (nog net geen rijksmonument)